

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПОРТФЕЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

І. І. Конєва, к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

У статті досліджено та проведено оцінку розвитку портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва за умов дієвості фінансового механізму та застосування відповідного фінансового інструментарію. Розглянуті найбільш перспективні фінансові інструменти для подальшого розвитку портфельного інвестування.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За сучасних умов здійснення ринкових перетворень в народному господарстві, аграрної та земельної реформи, організаційних і структурних трансформацій у вітчизняному агропромисловому виробництві в повній мірі не забезпечили динаміку позитивних змін. Особливості розвитку агропромислового виробництва України передбачають концентрацію понад третини виробничих ресурсів, як за обсягом використання природних (земельних та водних) ресурсів, так і за чисельністю трудових ресурсів. Ситуація, що склалася в агропромисловому комплексі, безпосередньо впливає на соціальний стан в суспільстві та на продовольчу безпеку країни в цілому. Наслідками нестабільності розвитку агропромислового виробництва є деградація основних фондів, зниження виробничого потенціалу і всіх його складових – техніки, землі, трудових ресурсів, зниження якості продукції, нераціональне використання природних ресурсів, а також погіршення екологічного стану. В умовах сьогодення агропромислове виробництво гостро потребує інвестиційних вкладень, але не в змозі їх залучити як за об'єктивних, так і за суб'єктивних причин. При цьому, одним із ефективних джерел залучення капіталу може бути портфельне інвестування як засіб залучення та акумулювання коштів для екологізації агропромислового виробництва. Тому дослідження, що проводяться у цьому напрямі, актуальні на будь-якому етапі розвитку економіки, а в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів набувають особливу цінність як в теоретичному, так і практичному аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми портфельного інвестування з урахуванням екологізації агропромислового виробництва відображені у працях багатьох вчених-економістів зарубіжних та вітчизняних шкіл. Питанням інвестування присвячені роботи провідних зарубіжних вчених: Дж. Кейнса, П. Массе, К.Р. Макконела, С.Л. Брю, Л.Дж. Гітмана та інших. Важливе місце ці питання займають у працях провідних вітчизняних науковців та вчених: І.О. Бланка, В.А. Борисової, В.М. Гриньової, О.Є. Гудзь, О.І. Дація, М.Я. Дем'яненко, М.І. Кісіля, П.П. Лайка, М.Й. Маліка, Л.Г. Мельника, Т.В. Майорової, А.А. Пересади, В.С. Пономаренка, В.Г. Федоренка, В.П. Савчука, П.С. Рогожина, П.Т. Саблука, П.А. Стецюка, Л.М. Худолій, А.В. Чупіса, В.Я. Шевчука та інших.

Відаючи належне науковій та практичній цінності праць вчених, та розглянувши опубліковані за останні роки роботи в області розвитку портфельного інвестування за умов екологізації агропромислового виробництва, можна зробити висновок, що не всі науково-методичні та практичні аспекти в цьому напрямку отримали необхідне відображення. Ряд сторін цієї проблеми, враховуючи специфіку галузі, ще не достатньо вивчені та вимагають подальших наукових досліджень.

Актуальність викладених питань, недостатня розробка їх в умовах економічних реформ, важливість вирішення цієї проблеми і зумовили вибір теми даної статті.

Формування цілей статті. Метою написання статті є обґрунтування застосування фінансових інструментів портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва. Які мають забезпечити ефективне виконання відповідних функцій: управління прибутком. Витратами та капіталом, здійсненням фінансового планування та фінансового регулювання, застосування фінансових санкцій, отримання дивідендів. Встановлення оптимального рівня цін. Фінансового стилювання тощо.

Виклад основного матеріалу. Світове аграрне виробництво зорієнтоване на виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції без застосування пестицидів, гербіцидів та мінеральних добрив, тому що споживачі надають перевагу такій продукції, незважаючи на більш високі ціни на неї. В цьому випадку подальший розвиток портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва можливий лише за умов дієвості фінансового механізму та застосуванні відповідного фінансового інструментарію (рис. 1)

Серед наведених інструментів перспективним для подальшого розвитку є фінансове стилювання при здійсненні портфельного інвестування в екологізацію агропромислового виробництва шляхом встановлення системи податкових пільг та створення інших додаткових сприятливих умов для інвестування в екологізацію агропромислового виробництва.[5]

Фінансове забезпечення та фінансове регулювання проводиться за допомогою фінансових інструментів, які, в свою чергу, мають свої важелі впливу. Елементи фінансових інструментів поділяються на:

- елементи первинного впливу первинного впливу, що діють у процесі вилучення частини доходів (податки, внески, відрахування);

- елементи вторинного впливу, що діють шляхом збільшення доходів (банківські позички, бюджетні субсидії).

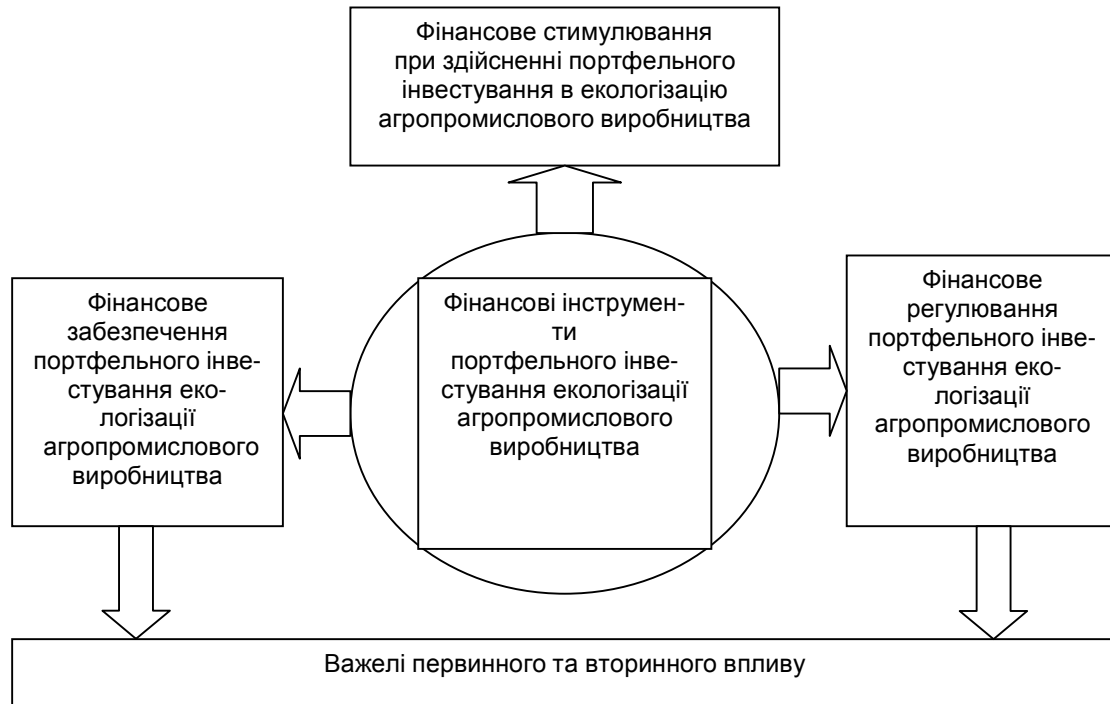

Рис. 1. Фінансові інструменти портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва

Дія фінансових інструментів здійснюється на основі: загального підходу, характерного для всіх суб'єктів фінансових відносин (єдиний рівень оподаткування, кредитування, фінансування) та селективного, диференційованого підходу.

Фінансові інструменти є специфічними неречовими активами, які представляють законні вимоги власників цих активів на отримання певного, як правило, грошового доходу в майбутньому. За допомогою фінансових інструментів здійснюється спрямування фінансових ресурсів від тих, хто має їх надлишок, тобто від інвесторів, до тих, хто потребує інвестицій. Ціна на будь-який фінансовий актив визначається кон'юнктурою ринку, що характеризує зрівноваження попиту й пропозиції на цей актив. Існує дві основні категорії фінансових інструментів, які суттєво відрізняються надійністю щодо отримання доходу – інструменти позики (облігації, векселі, казначейські зобов'язання) та інструменти власності (акції).[7]

Під інструментами власності розуміють безстрокові інструменти, що засвідчують пайову участь інвестора в статутному капіталі емітента (акціонерного товариства), тобто характеризують відносини співвласності між даним інвестором та іншими учасниками акціонерного товариства; дають право їх власнику на отримання доходу у

вигляді дивідендів, право на частку майна товариства при його ліквідації тощо. Характерною рисою інструментів позики є те, що вони відображають відносини позики між емітентом та інвестором і, як правило, пов'язані з виплатою доходу інвестору за надану емітентом позику. Крім того, вони характеризуються визначеним терміном обігу, тобто є строковими інструментами. До інструментів позики належать як кредитні інструменти, так і боргові цінні папери – облігації, векселі, казначейські зобов'язання, ощадні сертифікати тощо. Залежно від механізму нарахування доходу фінансові інструменти поділяють на інструменти з фіксованим та плаваючим доходом. До інструментів з фіксованим доходом належать облігації, інші боргові зобов'язання з фіксованими процентними виплатами, а також привілейовані акції, по яких сплачується фіксований дивіденд.[9]

До інструментів з плаваючим доходом відносять боргові зобов'язання зі змінними процентними виплатами та прості акції, оскільки дивідендні виплати по них наперед не визначені й залежать від розміру прибутку, отриманого підприємством протягом звітного періоду. Реальна доходність фінансових інструментів завжди коригується ринком. Дохідність інструментів, що перебувають в обігу на вторинному ринку, насамперед визна-

чається ринковими процентними ставками. При цьому дохідність фінансових активів з плаваючим доходом безпосередньо коригується ставкою доходу, що змінюється відповідно до ринкових процентних ставок. Дохідність інструментів з фіксованим доходом коригується змінами в їх ринковій вартості. Так, при зростанні процентних ставок ринкова вартість боргових зобов'язань з фіксованим купоном зменшується, забезпечуючи інвестору вищий рівень доходу, ніж купонна ставка. При падінні процентних ставок на ринку ціни боргових зобов'язань з фіксованим купоном зростають, забезпечуючи інвесторам рівень доходу, нижчий від купонного [8].

Характерними властивостями фінансових інструментів є:

- термін обігу – відтинок часу до кінцевого платежу або вимоги ліквідації (погашення) фінансового інструменту;

- ліквідність – можливість швидкого перетворення на готівку без значних втрат. Поняття ліквідності насамперед пов'язують з фактом обігу активу на ринку незалежно від того, чи це облигація або акція;

- дохід за інструментами визначається очікуваними процентними, дивідендними виплатами, а також сумами, отриманими від погашення чи перепродажу фінансового активу іншим учасникам ринку;

- номінальна ставка доходу відображає в грошовому вираженні дохід, отриманий від інвестування коштів у фінансовий актив, абсолютну плату за використання коштів. Реальна ставка доходу дорівнює номінальній ставці доходу за вирахуванням темпів інфляції;

- ризиковість фінансового інструменту відображає невизначеність, пов'язану з величиною та терміном отримання доходу в майбутньому;

- конвертованість – це можливість обміну фінансового інструменту на інші фінансові активи;

- механізм оподаткування визначає в який спосіб та за якими ставками оподатковуються доходи від володіння та перепродажу фінансового інструменту;

- валюта платежу – це валюта, в якій здійснюється виплата за фінансовим інструментом.

Похідні фінансові інструменти, або деривативи, – це інструменти, механізм випуску й обігу яких пов'язаний з купівлею-продажем певних фінансових чи матеріальних активів. Ціни на похідні фінансові інструменти встановлюються залежно від цін активів, які покладено в їх основу і називаються базовими активами. Базовими активами можуть бути цінні папери, процентні ставки, фондові індекси, товарні ресурси, дорогоцінні метали, іноземна валюта тощо.

Основу похідних фінансових інструментів

становлять ф'ючерсні, форвардні, опціонні угоди та свопи. Оскільки всі вони пов'язані з виконанням певних дій протягом визначеного періоду часу або у визначений момент у майбутньому, їх ще називають строковими контрактами. Строкові контракти визначаються своїми специфікаціями – юридичними документами, в яких обумовлюється обсяг базового активу в одному контракті, термін виконання, валюта розрахунку, спосіб виконання (поставка активу чи розрахунки грошовими коштами) та інші характеристики.

Ф'ючерсні, форвардні та опціонні угоди можна розглядати як такі, що мають спільну основу. Всі вони пов'язані з купівлею-продажем певного активу у визначений момент у майбутньому за наперед обумовленою ціною. Ця ціна має назву форвардної ціни на відміну від ціни продажу активу на реальному ринку в даний момент часу, яку називають поточною ринковою ціною або ціною спот.

Сучасний стан агропромислового виробництва в Україні потребує розробки дієвого механізму, який забезпечив би подальший розвиток портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва. Важливість вирішення цієї проблеми зумовлюється не тільки реальним незадовільним станом навколишнього природного середовища, але й залежністю фінансових результатів діяльності аграрних підприємств від якості довкілля.

На нашу думку, формування механізму портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва повинно здійснюватися як сукупність методів та важелів екологічної та економічної оцінки як всього агропромислового виробництва та його потенціалу, так і природних складових — земельних і водних ресурсів. На рис. 2. представлено складові елементи такого механізму та напрями їх взаємовпливу.

Зупинимось на детальному розгляді кожного з елементів структури даного механізму. Виконання забезпечувальної функції покладається на комплекс інформації, до якого можна віднести інформацію, що надходить у результаті надання фінансової звітності; моніторингу довкілля; інформація, на основі якої можна розрахувати показники ресурсного забезпечення планів розвитку підприємств, оцінити доцільність інвестиційної діяльності; звіти про виконання робіт та заходів по збереженню ґрунтів; маркетингова інформація; інформація щодо технологічних інновацій тощо. До інформаційного забезпечення також можна віднести підготовку кваліфікованих кадрів у агроекологічному напрямі, екологічні семінари для сільгоспвиробників, надання консультацій фахівцями.

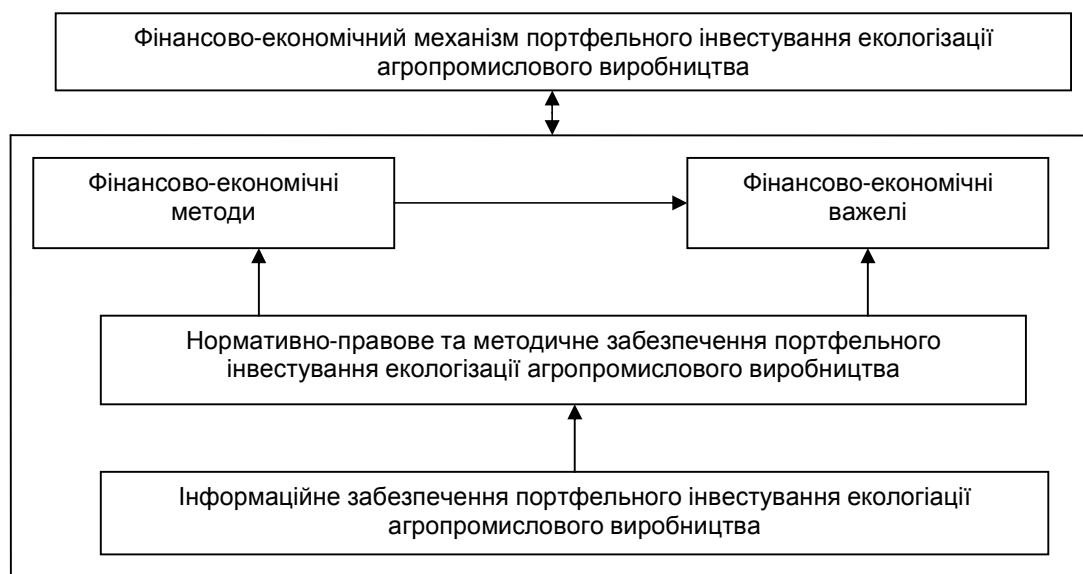

Рис. 2. Фінансово-економічного механізму портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва

Інформація, що надходить з різних джерел, з часом змінює свій характер та зміст. Враховуючи таку особливість, існує нагальна потреба в удосконаленні та розширенні діючого нормативно-правового та методичного забезпечення. Нормативно-правові акти є ґрунтовною основою адміністративного управління, яке, у свою чергу, передбачає здійснення контролю за дією економічних важелів.

Дієвим важелем у процесі портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва має бути його спрямованість на підвищення економічної ефективності господарської діяльності з урахуванням вимог щодо отримання екологічно чистої продукції. Інвестиції мають проводитися для придбання природоохоронних та ресурсозберігаючих технологій. З огляду на те, що передбачається придбання новітніх прогресивних технологій, інвестиційній діяльності у такому разі можна надати статус інноваційної. Одним з пріоритетних напрямків має бути інвестування з метою підвищення родючості ґрунтів.

Загальним методологічним принципом концепції формування механізму портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва до системного стимулювання раціонального екологобезпечного використання, відтворення й охорони природних ресурсів, застосування у виробничій діяльності принципів збалансованого розвитку. [3]

Дефіцит фінансових ресурсів та низька ефе-

ктивність їх використання є однією з основних проблем як на державному рівні, так і на рівні регіонів. Від вирішення цих питань залежить екологічна, економічна безпека, охорона навколишнього природного середовища та якість умов проживання людей. Державна (регіональна) екологічна політика має бути послідовною та прозорою з метою максимального врахування екологічної ситуації кожного регіону, бо вони є різноплановими в екологічному відношенні. Така політика повинна базуватися на рівні видатків та витрат на природоохоронну діяльність, ефективності та гнучкості економічних інструментів, достатньої наявності джерел фінансування заходів, спрямованих на усунення загрозливих тенденцій (реформування нормативно-правової бази та її адаптації до ринкових умов). [4]

Управління процесом інвестування в агропромисловому виробництві здійснюється за допомогою принципів і методів управління з використання фінансових інструментів, що сприяють розвитку портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва. Ефективне реформування економіки, як свідчить світовий і вітчизняний досвід, можливе лише на основі активізації інвестиційної діяльності, істотного збільшення обсягу інвестицій, а також консолідації всіх джерел інвестування. Тільки тоді можлива модернізація виробництва, впровадження нових технологій на основі сучасних наукових досліджень (Рис. 3).

Рис.3. Управління процесом портфельного інвестування з урахуванням екологізації агропромислового виробництва

Отже, головний результат ефективного управління портфельним інвестуванням в агропромисловому виробництві полягає в найшвидшій окупності вкладених коштів та інтенсивному нарощуванні прибутку, що дозволить за рахунок оптимального перерозподілу останнього забезпечити збалансований розвиток галузі з урахуванням екологізації.

Висновки. Таким чином, розроблений механізм портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва, який розглядається

як сукупність методів та важелів екологічної та економічної оцінки як всього агропромислового виробництва та його потенціалу, так і природних складових — земельних і водних ресурсів. Управління процесом інвестування в агропромисловому виробництві здійснюється за допомогою принципів і методів управління з використання фінансових інструментів, що сприяють розвитку портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва.

Список використаної літератури:

1. Борейко І.П. Оцінка інвестиційної діяльності підприємств аграрного сектору економіки / І. П. Борейко // Економіка АПК. - 2009. - № 12. - С. 74-79.
2. Борщук Є.М. Ринкові механізми економіки стійкого розвитку / Є.М. Борщук // Регіональна економіка. - 2007. - № 1. - С. 62-71.
3. Бохан А.В. Інноваційно-інвестиційні чинники екологізації підприємництва / А.В. Бохан // Інвестиції: практика та досвід. - 2007. - № 11. - С.21-26.
4. Жарун О.В. Інвестиційна діяльність у сільськогосподарських підприємствах регіону / О. В. Жарун // Економіка АПК. - 2010. - № 4. - С. 83-87.
5. Завгородня Т. Удосконалення інструментів економічного механізму охорони навколишнього природного середовища / Т. Завгородня // Економіка України. - 2000. - № 12. - С. 67-70.
6. Кошій О. Проблеми виготовлення екологічно чистих продуктів харчування в Україні / О. Кошій // Маркетинг в Україні. - 2007. - № 3. - С. 40-44.
7. Малік М.Й. Інноваційна діяльність як складова стратегії підвищення конкурентоспроможності агропромислового виробництва / М.Й. Малік // Економіка АПК. - 2005. - № 5. - С. 155-162.
8. Смолій Л.В. Інвестиційне забезпечення аграрних підприємств регіону / Л. В. Смолій // Економіка АПК. - 2009. - № 9. - С. 65-67.

9. Стецюк П.А. Теорія і практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств : Монографія / П. А. Стецюк. - К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 386 с.

В статье исследовано и проведена оценка развития портфельного инвестирования экологизации агропромышленного производства в условиях действия финансового механизма и применения соответствующего финансового инструментария. Рассмотрены наиболее перспективные финансовые инструменты для дальнейшего развития портфельного инвестирования.

In article the development estimation portfolio investments of ecological agroindustrial manufacture in the conditions of action of the financial mechanism and application of corresponding financial toolkit is investigated and spent. Are considered most financial tools for the further development portfolio investments.

Рецензент: д.е.н., професор Чупис А.В.

Дата надходження до редакції: 27.05.2012 р.

РЕГІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ

В. Стрельник, Національний університетт «Юридична академія ім. Ярослава Мудрого»

Розглянуто необхідність вдосконалення деяких теоретико-правових аспектів регіонального екологічного контролю, заснованих на принципах басейнового підходу, застосування яких обґрунтовується екологічним значенням природно-географічних районів України.

Ключові слова: регіональний екологічний контроль, природно-географічні території, спеціальні територіальні органи управління, принципи басейнового підходу.

На сучасному етапі розвитку суспільства високу актуальність мають проблеми, які пов'язані з погіршенням стану навколишнього природного середовища, їх вплив на якість життя постійно зростає. Одним із шляхів стабілізації та механізмів поліпшення стану екології в Україні є побудова екологічно збалансованої системи природокористування, раціонального управління в галузі охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки та екологічної рівноваги території країни [1, с.58]. У цьому аспекті найбільш обґрунтованим є регіональний підхід, оскільки екологічні проблеми можуть суттєво різнитись в залежності від конкретної природної території.

Процеси децентралізації управління та підвищення ролі регіонів обумовлюють потребу в удосконаленні системи державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища, формуванні нових екологічних пріоритетів із чітким розмежування повноважень всіх органів влади, впровадженні механізмів реалізації екологічно безпечного природокористування, здійсненні заходів забезпечення якості природного середовища на рівні регіональних утворень, та держави в цілому.

Сьогодні, відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про Основні напрями державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» від 5 березня 1998 року, територіальний аспект розподілу суспільних інтересів у галузі охорони навколишнього природного середовища визначається географічними межами природних геоекосистем, і поділяється на:

- загальнодержавні, що поширюються на всю територію України;

- регіональні, що охоплюють територію в межах двох або більше областей та Автономної Республіки Крим, чи поширюються на територію суміжних держав та акваторію морської економічної зони;

- місцеві, що охоплюють територію в межах Автономної Республіки Крим, області, району.

Зазначеним поділом не охоплюється такий рівень інституційної системи охорони навколишнього природного середовища як територіальна громада села, селища, міста.

Даний підхід до визначення географічних меж просторового поширення природних систем обумовив виникнення проблеми невідповідності між адміністративно-територіальними одиницями та природними геоекосистемами як об'єктами управління [2]. Вказаний аспект територіального розподілу вносить значні зміни в координаційний механізм природокористування [3, с.537], і, відповідно, обґрунтовує необхідність удосконалення нормативно-правових актів.

У зв'язку з такими змінами виникає потреба в правовому врегулюванні однієї із найважливіших функцій регіонального управління в сфері охорони навколишнього природного середовища, зокрему забезпечення дієвості законодавства [4, с.175] - регіонального екологічного контролю.

Загальнотеоретичним дослідженням питань екологічного контролю, як функції управління в галузі охорони навколишнього природного середовища займалися такі вітчизняні науковці як В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, А. Г. Бобкова, А. П. Гетьман, Л. М. Здоровко, В. В. Костицький, М. В. Краснова, Н. Р. Малишева, В. К. Попов, Ю. С. Шемшученко, М.В.Шульга, а також російські вчені С. А. Боголюбов, М. М. Бринчук, О. К. Голіченков, В. В. Круглов, В. В. Петров, Г. П. Серов